

Соціально-трудові відносин в Україні та особливості їх правового забезпечення

Реалізуючи положення ст. 1, 3 Конституції України та положень ст. 1, 2 Конвенції “Про основні цілі та норми соціальної політики” № 117 [1], Україна, яка активно прагне вступити до Євросоюзу включається у суспільно-економічні процеси сучасного світу. Інтегруючись в європейське співтовариство, держава має виконати низку встановлених європейською та світовою спільнотою вимог, у тому числі і щодо забезпечення спрямовування соціально-трудових відносин на досягнення добробуту й розвитку населення. Тому, задля реалізації поставленої мети держава має розробити програми реформування та розвитку соціально-економічної сфери з належним урахуванням її впливу на добробут населення. Така спрямованість розвитку соціально-економічної сфери вимагає від держави нових підходів до формування системи законодавства та використання трудового, економічного, технічного потенціалу країни. Державне регулювання сфери соціально-трудових відносин є одним із найважливіших напрямів діяльності держави, це пов’язано з великим впливом на економічне, політичне становище в державі. Саме тому підвищення рівня життя населення розглядається як основна мета при плануванні економічного розвитку держави. А відтак, виникає потреба у формуванні ефективного законодавства, спрямованого на забезпечення захисту основних прав та свобод людини.

Аналізуючи останні події щодо реформування певних галузей народного господарства можливо дійти висновку що в більшості випадків такі реформи не відповідають положенням Конституції України та порушують основні права та свободи людини. Так, у проекті Трудового кодексу України відверто лобіюються інтереси роботодавця, зокрема прийняття проекту № 1658 може фактично скасувати 40-годинний робочий тиждень встановлений Конституцією України і замінити її на 72-годинний робочий тиждень [2]. Такого висновку можна зробити з аналізу ст. 138 і 155, в яких закріплюється, що робочий графік може бути встановлений роботодавцем так, що в цілому співробітник може переробляти щотижнево 32 години. Отже фактично при встановленні роботодавцем графіку робітник може замість 40 год на тиждень працювати 72 години. Хоча проект встановлює, що за переробітку годин, робітник може отримати значно вищу заробітну плату, але законом передбачено що роботодавець самостійно встановлює тариф, який може бути зменшений,

таким чином, співробітникам доплачуватимуть, але за результатом він отримуватиме таку ж саму заробітну плату як при 40 годинній роботі. Проектом Трудового кодексу передбачається збільшення матеріальної відповідальності працівників та розширенні підстави для притягнення робітників до матеріальної відповідальності. Варто визначити, що чинне трудове законодавство встановлює, що в більшості випадків матеріально відповідальні особи та працівники несуть матеріальну відповідальність у межах середньої заробітної плати. Проект нового трудового кодексу не обмежує таку відповідальність середнім заробітком. На нашу думку, новий проект Трудового кодексу, не обмежуючи матеріальну відповідальність фактично робить його безправним.

Виходячи з загальних положень про договори включення до договору положень які суперечать положенням закону тягне за собою не дійсність такого положення або всього договору. Положення єдиного тарифно-кваліфікаційного довідника професій України, також встановлює певний обсяг обов’язків для прийнятого на роботу працівника. Роботодавець не має право залучати працівника до робіт які не входять до його компетенції. Проект нового Трудового кодексу закріплює можливість включення в трудовий договір додаткових обов’язків після його укладення від яких ви не можете відмовитись. Новий проект також передбачає право роботодавця на ведення відео- й інше спостереження за працівниками, тоді як Цивільний кодекс України, встановлює, що для ведення відеоспостереження за співробітниками потрібно отримати письмову згоду працівника. У разі прийняття проекту Закону № 1658 потрібно всього лише повідомляти співробітників про відеоспостереження.

Отже, як бачимо окремі положення проекту Закону № 1658 не відповідають не тільки положенням Конституції, а і окремим положенням чинного законодавства, тоді як вирішення широкого спектра проблем у соціально-трудовій сфері є запорукою стабільності держави. Забезпечення соціально-трудової стабільності можливо досягнути лише за умови дотримання положень Конституції України та підвищення соціальних стандартів на ринку праці. Це припускає, по-перше – підвищення гнучкості ринку праці, по-друге – забезпечення дотримання соціальних прав і гарантій не тільки для працевлаштованих осіб але і для безробітних. Такий стан справ пояснюється відсутністю перспективного

плану соціального розвитку держави високим рівнем корупції та політизації суспільства. Так аналізуючи останні реформи у сфері надання медичних послуг та пенсійного забезпечення можливо дійти висновку, що чіткої моделі реформування цих сфер діяльності немає як і не існує державної програми реформування соціальної сфери країни. Так пенсійна реформа що проводиться державою на сьогодні не відповідає вимогам встановленим Конституцією України але і Конвенції “Про основні цілі та норми соціальної політики” № 117 Законом України “Про прожитковий мінімум” та “Мінімальний споживчий бюджет”. Так відповідно до ст.1 Закону України “Про прожитковий мінімум” прожитковий мінімум – вартісна величина достатнього для забезпечення нормального функціонування організму людини, збереження його здоров'я набору продуктів харчування, а також мінімального набору непродовольчих товарів та мінімального набору послуг, необхідних для задоволення основних соціальних і культурних потреб особистості. Отже, відповідно до загальних принципів формування мінімального споживчого кошику закріплених у ст. 3 Закону “Мінімальний споживчий бюджет” мінімальний споживчий кошик повинен враховувати вартість не тільки продуктів споживання, але і потреби культурного характеру, медичні та житлово-комунальні послуги. Тому враховуючи постійне зростання вартості вище зазначеної складової мінімального споживчого кошику та рівня інфляції, постає логічне питання співвідношення мінімальної пенсії до споживчого кошику. Відповідно до проведеного розрахунку незалежними від держави науковцями на сьогодні мінімальний споживчий кошик на одну людину має складати не менш як 5200 гривень на місяць, відповідно до якого має встановлюватись мінімальний прожитковий мінімум. Тоді як за офіційними розрахунками проведеними державою мінімальний прожитковий мінімум для працездатної особи складає 2102 грн, а для пенсіонерів – 1638 грн. Варто відмітити, що державна служба статистики надає інформацію що середня статистична сім'я з двох чоловік витрачає в середньому 3649 грн в місяць тільки на харчування.

Отже, як бачимо з наведених даних постає питання яким чином середня статистична сім'я має придбати одяг та сплатити за комунальні та медичні послуги які мають бути закладені при розрахунку мінімального споживчого кошику. Тому логічним постає питання порядку формування та розрахунку мінімального споживчого кошику, відповідно до якого має встановлюватись мінімальна заробітна плата та пенсія.

На нашу думку, враховуючи те, що порядок формування та розрахунку мінімального споживчого кошику не переглядався майже 15 років, чекати докорінної зміни ситуації прийде доволі довгий час. Це пов'язано з небажанням державних органів прийняти зміни до Законів України “Про прожитковий мінімум” та

“Мінімальний споживчий бюджет”, які сьогодні в своїй більшості прив'язанні до можливості державного бюджету, та не відповідають Конвенції “Про основні цілі та норми соціальної політики” якої дотримуються країни Євросоюзу.

Аналізуючи прийнятий Закон України “Про Державний бюджет на 2020 рік” [3] можливо констатувати, що практично ситуація з переглядом мінімального споживчого кошику не змінилась, а мінімальній прожитковий мінімум також прив'язаний до бюджету країни. Фактично бюджетом 2020 року докорінних змін не має, так підвищення мінімальної заробітної плати відбулось на 550 гривень а пенсій на 131 гривню. Причому таке зростання фактично також як і 2019 році не обґрунтоване та носить суто символічний характер. Тоді як зростання цін на деякі види товарів перевищило 30% від теперішньої вартості. Така ситуація з виконанням основних конституційних норм та норм Законів України “Про прожитковий мінімум” та “Мінімальний споживчий бюджет” державою, приводить до зростання бідності та безробіття в Україні.

Отже, на сьогодні необхідність проведення комплексної соціально-трудової реформи в Україні є очевидною та обумовлена старінням населення, неефективністю системи соціального, зокрема пенсійного забезпечення, охорони здоров'я, захисту дітей та працездатних, тінізацією економіки та високим рівнем корупції. Тому стан соціального забезпечення, з урахуванням реформ що проводяться в Україні, наближається до критичного, причому це відбувається в наслідок помилкового намагання керівництва країни збудувати в Україні європейську модель соціальної системи. По-перше така система соціального забезпечення не враховує економічний стан держави. По-друге система соціального забезпечення в розвинутих країнах склалась в наслідок протистояння потужних профспілок та роботодавців, які суттєво впливали на зміст прийнятих законів та державних рішень. По-третє, застосування європейської системи соціального захисту та забезпечення передбачає наявність низького рівня корупції високого рівню правосвідомості та відповідальності державних службовців перед населенням.

Список літератури

- [1] Міжнародна організація праці. (1962, Черв. 22). *Конвенція № 117, Про основні цілі та норми соціальної політики*. [Електронний ресурс]. Доступно: https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/993_016 (дата звернення: 26.03.2020).
- [2] Верховна Рада України. 1 сесія. (2014, Груд. 27). *Проект Закону України № 1658, Трудовий кодекс України*. [Електронний ресурс]. Доступно: http://w1.c1.rada.gov.ua/pls/zweb2/webproc4_1?pf3511=5322 (дата звернення: 26.03.2020).
- [3] Верховна Рада України. 2 сесія. (2019, Листоп. 14). *Закон України № 294-IX, Про Державний бюджет України на 2020 рік*. [Електронний ресурс]. Доступно: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/card/294-20> (дата звернення: 26.03.2020).